VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Kunta- ja aluehallinto-osasto
Minna-Marja Jokinen

LAUSUNTO
4.12.2017

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain sekä eräiden kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetussa laissa säädettyjen velvoitteiden soveltamisesta annetun lain muuttamisesta, HE 182/2017 vp.

Esityksen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annettua lakia sekä kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetussa laissa säädettyjen velvoitteiden soveltamisesta annettua lakia.

Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osaston lausunto

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteena on perusoikeuksien toteutuminen, terveyserojen kaventaminen ja kustannusten hallinta. Perustuslakivaliokunnan kesäkuussa 2017 antaman lausunnon (PeVL 26/2017 vp.) mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamiselle on olemassa perusoikeusjärjestelmään pohjautuvia painavia perusteita, jotka puoltavat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuun siirtämistä yksittäisiä kuntia suurempien toimijoiden hoidettavaksi. Valiokunta totesi lausunnossaan pitävänsä tärkeänä, että uudistus saadaan toteutettua.

Uudistus on kokonaisuudessaan erittäin merkittävä ja muuttaa perustavanlaatuisella tavalla kuntien toimintaa, tehtäviä ja rahoitusta. Merkittävä osa kuntien tehtävistä ja tehtävien mukana kustannuksista sekä tuloista siirretään maakunnille. Uudistuksen aikaansaaminen edellyttää valmistelevia toimenpiteitä, joilla turvataan tulevien maakuntien kustannustehokas ja vaikuttava toiminta.

Tulevien maakuntien toimintaedellytyksiin, mutta myös kuntien tulevaisuuden toimintaan ja talouden tilaan vaikuttavat merkittävällä tavalla ne ratkaisut, joita kunnat ja kuntayhtymät tällä hetkellä tekevät. Mitä enemmän kuntakohtaisesti suunniteltua palveluverkkoa erilaisilla investoinneilla ja sopimuksilla vahvistetaan ja kasvatetaan, sitä suuremmaksi muodostuvat taloudelliset riskit tulevaisuudessa niin kunnille kuin maakunnille. Olisikin välttämätöntä välttää kaikkia sellaisia toimia, jotka lisäävät julkisen sektorin velkamäärää ja taloudellisia sitoumuksia, jotta uudistukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja samalla myös turvata kuntien toimintaedellytykset sekä rahoitusperiaatteen toteutuminen tulevaisuudessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosto on tulevaisuudessa muuttumassa siitä riippumatta, millä taholla tehtävien järjestämisvastuu on. Muutoksiin johtavia tekijöitä ovat muun muassa väestön ikääntyminen, työikäisen väestön siirtyminen kasvukeskuksiin, terveydenhuollon hoitokäytäntöjen muuttuminen ja digitalisaation seurauksena syntyvät muutokset. Maakuntien päätöksiä palvelu- ja toimitilaverkosta ei voida useita vuosia etukäteen tyhjentävästi arvioida. Tilanteen arviointiin vaikuttavat myös asiakkaiden valinnanvapauteen liittyvät kysymykset. Joka tapauksessa on kuitenkin oletettavissa, että osa tällä hetkellä sosiaali- ja terveystoimen käytössä olevista toimitiloista jää tulevaisuudessa pois nykyisestä käytöstä. Koska on olemassa suuri riski siihen, että jo olemassa oleviakin tiloja tulee tulevaisuudessa jäämään käyttämättömäksi, tulisi kaikin mahdollisin tavoin välttää tilojen lisäämistä.

Hallituksen esityksen tavoitteena ei ole pysäyttää kaikkia kuntien ja kuntayhtymien investointeja tai sopimusten solmimista. Tavoitteena on ainoastaan lyhyeksi määräajaksi rajoittaa sellaisia toimia, jotka merkittävällä tavalla vaikuttaisivat pitkälle tulevaisuuteen nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla.

Esityksellä on voimakas kytkentä perusoikeuksien turvaamiseen perustuslain 19 ja 22 §:n tarkoittamalla tavalla, vaikka se lähtökohtaisesti rajoittaa perustuslain 121 §:n suojaamaa kunnallista itsehallintoa. Esitetyt toimet ovat rajoitettuja ja vain määräajan voimassa. Niillä ei myöskään kokonaisvaltaisesti puututa kunnan oikeuteen päättää toiminnastaan ja taloudestaan eikä lopullisesti estetä investointien toteuttamista tai sopimusten solmimista.

Perustuslakivaliokunta katsoi nyt muutettavana olevaa, ns. rajoituslakia säädettäessä antamassaan lausunnossa (PeVL 30/2016 vp.), ettei ehdotettu sääntely muodostu perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon kannalta ongelmalliseksi eikä sitä voida pitää ongelmallisena myöskään15 §:ssä turvatun omaisuuden suojan näkökulmasta. Rajoitukset perustuvat perusoikeuksien kannalta hyväksyttävään päämäärään. Nyt esitettävien muutosten osalta tilanne on edelleen muuttumaton, joten yhteenvetona todetaan, että valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto pitää esitystä perusteltuna.